

॥ श्रीकपिलभगवत्प्रणीत श्रीसांख्यप्रवचन ॥

શ્રીમદ્અનિરુદ્ધભટ્ટકૃત સાંખ્યપ્રવચનસૂત્રવૃત્તિનામની સંસ્કૃતટીકા
તથા
પૂજ્ય મહારાજ શ્રીમન્નથુરામશર્મા પ્રણીત
શ્રીસાંખ્યતાત્પર્યબોધિનીનામની ગુજરાતીટીકાસહિત.

જિજ્ઞાસુઓના હિતાર્થે પ્રકટ કરનાર
શેઠ ભીમજી રામજી દત્તાણી. પારખંદર. કાઠિયાવાડ.

“ નાસ્તિ સાંખ્યસમં જ્ઞાનં, નાસ્તિ યોગસમં બલમ્ ।
અત્ર ષઃ સંશયો મા ભૂજ્ઞાનં સાંખ્યં પરં મતમ્ ॥ ”

ભાવાર્થ:—સાંખ્યશાસ્ત્રના જેવું ખીજું જ્ઞાન નથી, ને
યોગના જેવું અન્ય સામર્થ્ય નથી. સાંખ્યરૂપ જ્ઞાન તત્ત્વજ્ઞાને
શ્રેષ્ઠ માનેલું છે, માટે આ વિષયમાં તમને સંશય ન થાઓ.

પ્રથમાવૃત્તિ.   પ્રતિ ૫૦૦.

સંવત ૧૯૭૩.   શકે ૧૮૩૮.   ઈ. સ. ૧૯૧૬.

મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

૧ નિવાસસ્થલ આનંદાશ્રમ, ખીલખા. કાઠિયાવાડ.

શ્રીસાંખ્યપ્રવચન.

વિષયાનુક્રમણિકા.

વિષયનું નામ.	પૃષ્ઠાંક.	સૂત્રાંક.
૧. વિષયાધ્યાય. પૃષ્ઠ ૧ થી પૃષ્ઠ ૧૪૭.		
ત્રીકાની પ્રતિષ્ઠા ને મોક્ષનું સ્વરૂપ. ...	૧-૪	૧
મનુષ્યે આધિભૌતિક આદિ દુઃખો મટાડવાના સહેલા લૌકિક ઉપાયો મૂકી દૃઢ પ્રયત્નથી સાધ્ય વિવેકજ્ઞાનની પ્રાપ્તિના ઉપાયો શામાટે પ્રાપ્ત કરવા એ શંકાનું સમાધાન.	૫	૨
જો ઔપધાદિ લૌકિક ઉપાયોવડે દુઃખોની અત્યંતિક નિવૃત્તિ થતી નથી તો લોકો તેમાં કેમ પ્રવર્તે છે એ શંકાનું ઉત્તર. ...	૬	૩
દૃઢસાધનવાળો મંદ પુરુષાર્થ દુઃખની નિવૃત્તિનો વાસ્તવિક ઉપાય ન હોવાથી તેના ત્યજવાયોગ્યપણાનું કથન.	૧૭	૪
એમાં ખીજી યુક્તિનું કથન...	૮	૫
વૈદિકકર્મોથી પણ દુઃખોની અત્યંતનિવૃત્તિ ન થવામાં કારણ. ...	૯	૬
આત્મા સ્વભાવથી બદ્ધ નથી, માટે તેનાં કલ્પિત દુઃખોની અત્યંતનિવૃત્તિનો		

ઉપદેશ થાય છે.	૮-૧૦	૧૭-૮
શ્રુતિરૂપ પ્રમલપ્રમાણના બલવડેજ પુરુષ મોક્ષસાધનનું અનુક્રાન કરતો નથી.	૧૧	૯
ધર્મીના નાશવિના તેના સ્વાભાવિકધર્મનો નાશ થઈ શકે છે એવી શંકા.	૧૨	૧૦
ઉપર કહેલી શંકાનું સમાધાન. ...	૧૨-૧૩	૧૧
પુરુષને કાલથી અંધ નથી.	૧૪	૧૨
,, દેશના મંઅંધથી અંધ નથી. ...	૧૫	૧૩
,, શરીરની અવસ્થાથી અંધ નથી.	૧૫-૧૬	૧૪
શરીરની અવસ્થા પુરુષનો ધર્મ છે એવી શંકાનું સમાધાન.	૧૬-૧૭	૧૫
કર્મથી પુરુષને અંધ થતો નથી. ...	૧૭-૧૮	૧૬
કર્મના સંસ્કારો ચિત્તને ધર્મ હોવાથી સંસ્કારવાળા ચિત્તનેજ અંધ છે એમ માનવું જોઈએ એ શંકાનું સમાધાન.	૧૯	૧૭
એકલી પ્રકૃતિથી પુરુષને અંધ થતો નથી.	૧૯-૨૦	૧૮
પુરુષને અંધ થવામાં પ્રકૃતિના સંયોગનું હેતુપણું.	૨૦ ૨૩	૧૯
મિથ્યાગ્રાનરૂપ સંવૃત્તિ એ અવિદ્યા ને તેનાથી પુરુષને અંધ છે એવા ક્ષણિકવિગ્રાનવાદનું ખંડન. ...	૨૪-૨૫	૨૦-૨૨
અવિદ્યાના સ્વરૂપનું ક્ષણિકવિગ્રાનવાદી બીજી રીતે નિરૂપણ કરે છે. ...	૨૬	૨૩

તેનું સમાધાન.	૨૬	૨૪
પુનઃ વાદીની શંકા.	૨૭	૨૫
તેનું સમાધાન.	૨૭-૨૯	૨૬
બાહ્યપદાર્થો ક્ષણિક છે, તે તેની વાસના- થી પુરુષને બંધ થાય છે એવા મતનું ખંડન.	૨૯-૩૦	૨૭-૨૮
વ્યાપક આત્મામાં બહારના એકદેશથી વસ્તુનો સંબંધ થવાથી તેમાં વાસના સંભવે છે એવી વાદીની શંકાનું સમાધાન.... ..	૩૧	૨૯
અદૃશ્ય પણ એમ થઈ શકે એવી વાદીની શંકા.	૩૨-૩૩	૩૦
એ શંકામાં દ્વયણનું કથન.	૩૨	૩૧
ગર્ભાધાનસંસ્કારથી જન્મ અવિદ્યમાન પુત્રને ફલ મળે છે તેમ એક પુરુષ- ના કર્મથી બીજા પુરુષને ભોગ સંભવે છે એવી શંકા.	૩૩	૩૨
ક્ષણિકવાદીના મતમાં એ શંકા સંભવી શકતી નથી એનું સમાધાન.	૩૪	૩૩
દુઃખના સંબંધરૂપ બંધ ક્ષણિક હોવાથી બંધને કારણની અપેક્ષા નથી એવી શંકા.... ..	૩૪-૩૫	૩૪
પ્રત્યભિગાના વાસ્તવપણાથી આત્માનું તે બંધનું ક્ષણિકપાત્રું નથી.	૩૫-૩૬	૩૫

શ્રુતિયુક્તિથી ક્ષણિકવાદનું ખંડન. ...	૩૬-૩૭	૩૬
દૃષ્ટાંત ન હોવાથી પણ ક્ષણિકવાદનું મિથ્યાપણું.	૩૭	૩૭
ક્ષણિકમતમાં કાર્યકારણભાવના અસંભવ- નું કથન.	૩૮-૪૦	૩૮-૪૦
કાર્યના પૂર્વક્ષણમાં નિમિત્તકારણની સ્થિતિ- માત્રથીજ તેની કારણતા થાય છે તેમ ઉપાદાનકારણમાં પણ વાદી માને તો તેનું સમાધાન. ...	૪૦-૪૧	૪૧
આ જગતમાં વિજ્ઞાનથી કાંઈ ભિન્ન નથી, બંધ પણ સ્વપ્નની પેઠે વિજ્ઞાનરૂપ હોવાથી મિથ્યા છે, તે બંધનું કાંઈ કારણ નથી, એવી વિજ્ઞાનવાદીની શંકાનું સમાધાન...	૪૧-૪૩	૪૨
સ્વપ્નની પેઠે જગત મિથ્યા છે એવી વિજ્ઞાનવાદીની શંકાનું સમાધાન.	૪૩-૪૪	૪૩
સર્વ શૂન્ય હોવાથી બંધના કારણનો નિયમ કરવો અયોગ્ય છે એવી શૂન્યવાદીની શંકા.	૪૪-૪૫	૪૪
એ શંકાનું સમાધાન.	૪૫-૪૭	૪૫
શૂન્યવાદમાં રહેલા અન્ય દૂષણનું કથન.	૪૭	૪૬
શૂન્યપણું પ્રાપ્ત કરવું એજ પુરુષાર્થ છે એ ઉક્તિની અસંગતિનું કથન.	૪૮	૪૭
આત્માને ગતિવિશેષથી બંધ નથી. ...	૪૮	૪૮-૪૯

આત્મા પરિચ્છિન્ન હોવાથી તેમાં ગતિનો સંભવ છે એ શંકાનું સમાધાન.... ...	૫૦	૫૦
આત્માનું પરલોકમાં ગમન કહેનારી શ્રુતિનું તાત્પર્ય.	૫૧	૫૧
કર્મજન્ય સંસ્કારોથી પુરુષને બંધ થતો નથી. અન્યના કર્મથી અન્યને બંધ થાય છે એ મતનું ખંડન.	૫૨	૫૨
સ્વભાવથી કે કર્માદિ કોઈ નિમિત્તથી પુરુષને બંધ સંભવતો નથી.	૫૨-૫૩	૫૩
પ્રકૃતિપુરુષનો સંયોગ એ પુરુષના બંધનો હેતુ છે, ને તે સંયોગનો હેતુ અ- વિવેક છે.... ...	૫૪	૫૪
અવિવેકના ત્યાગના ઉપાયનું નિરૂપણ.... ને પ્રકૃતિપુરુષનો અવિવેકવાળો સંયોગ બંધનો હેતુ છે તો અવિવેકથી ભિન્ન દેહાદિમાં આત્માનું અભિમાન રહેવા છતાં મોક્ષ થવો જોઈએ એ શંકાનું સમાધાન.... ...	૫૪-૫૬	૫૬
પુરુષમાં બંધમોક્ષના અવાસ્તવપણાનું કથન. વિવેકશાનના માત્ર શ્રવણમનનથીજ મોક્ષ થઈ શકે નહિ.	૫૭	૫૭
પ્રકૃતિપુરુષની સિદ્ધિનું પ્રતિપાદન.	૫૮	૫૮
પદાર્થોની સંખ્યાનું કથન.	૫૮-૬૧	૬૧

કાર્યથી કારણનું અનુમાન. ...	૬૨-૬૪	૬૨-૬૫
વિવેકશાનમાટે પ્રકૃતિથી ભિન્ન પુરુષની સિદ્ધિ. ...	૬૪	૬૬
પ્રકૃતિનું કોઈ કારણ નથી, તેજ સર્વ દશ્યનું કારણ છે. ...	૬૫	૬૭
એમ માનવામાં યુક્તિનું કથન. ...	૬૫-૬૬	૬૮
અદશ્ય પ્રકૃતિના જગતના કારણપણાનું કથન. ...	૬૬-૬૫	૬૮
અધિકારીઓના ભેદને લીધે માત્ર શાસ્ત્ર- શ્રવાણથી બંધાને મુક્તિનો લાભ થઈ શકે નહિ. ...	૬૭	૭૦
મહત્તત્ત્વનું અને અહંકારનું સ્વરૂપ. ...	૬૮	૭૧-૭૨
પ્રીત્તં બધાં કાર્યો અહંકારમાંથી થાય છે એવું કથન. ...	૬૮	૭૩
પ્રકૃતિમાં જગતની કારણતાનું દલીલરણ. ...	૬૮-૭૦	૭૪
પ્રકૃતિપુરુષ નિત્ય છતાં પણ જગતની કારણતા પ્રકૃતિમાં છે. ...	૭૦	૭૫
પરમાણુઓ પરિચ્છિન્ન હોવાથી તથા તેઓ ઉત્પત્તિવાળાં હોવાથી તેઓ જગતનું કારણ નથી. ...	૭૧-૭૨	૭૬-૭૭
અભાવ આ જગતનું કારણ નથી... જગત મિથ્યા નથી, પણ પરિણામી સત્ય છે. ...	૭૨-૭૩	૭૮
અભાવરૂપ અવસ્તુથી ભાવરૂપ જગત ઉપજે નહિ. ...	૭૩-૭૪	૭૮
	૭૪-૭૫	૮૦

કર્મથી જગતની ઉત્પત્તિ નથી, — મીમાંસકો-		
ના મતનું ખંડન.	૭૫	૮૧
વૈદિકકર્મોથી મોક્ષ થતો નથી. ...	૭૬	૮૨
કેવલ ઉપાસનાથી પણ મોક્ષ થતો નથી. ૧૭૭-૧૭૮		૮૩
કામ્યકર્મનું ફલ	૧૭૮	૮૪
નિષ્કામકર્મથી મોક્ષનો અભાવ. ...	૧૭૯	૮૫
મોક્ષના નિત્યપણાનું કથન....	૮૦	૮૬
વિવેકજ્ઞાનરૂપ પ્રમાણ સાક્ષાત્કારજ્ઞોરૂપ		
પ્રમાણોનું કથન.	૮૧-૮૨	૮૭
ત્રણ પ્રમાણોથી વધારે પ્રમાણો માનવા-		
ની અગત્ય નથી.	૮૨-૮૩	૮૮
પ્રત્યક્ષપ્રમાણનું લક્ષણ.	૮૩-૮૪	૮૯
યોગીને થતું પ્રત્યક્ષજ્ઞાન આ લક્ષણથી		
બહાર છે.	૮૫	૯૦
પ્રત્યક્ષપ્રમાણના બીજા લક્ષણમાં યોગીના		
પ્રત્યક્ષજ્ઞાનનો પણ સમાવેશ થઈ શકે છે. ૮૬		૯૧
નિત્યજ્ઞાનવાળા ઇશ્વરની અસિદ્ધિથી પ્રત્ય-		
ક્ષજ્ઞાનની અવ્યાપ્તિનું પ્રૌઢિવાદથી		
સમાધાન.	૮૭-૮૮	૯૨
ઇશ્વરની અસિદ્ધિમાં બીજી યુક્તિનું કથન.	૮૮	૯૩
મુક્તને કે બદ્ધને ઇશ્વરપણાનો અસંભવ.	૮૯	૯૪
ઇશ્વરનું પ્રતિપાદન કરનારી શ્રુતિઓની		
વ્યવસ્થા.	૯૦-૯૦	૯૫
ચેતનધર્મવાળા અધિષ્ઠાતા ઇશ્વરવિના જડ		

પ્રકૃતિ કાર્ય શી રીતે કરી શકે એવી શંકાનું સમાધાન. ...	૯૧	૯૧
જો ચેતનનું અધિષ્ઠાતાપણું નથી તો મૃત શરીરો આહારાદિ કેમ કરી શકતાં નથી એવી શંકાનું સમાધાન. ૯૧-૯૨	૯૧-૯૨	૯૧
જો પુરુષમાં જ્ઞાન ઉત્પન્ન થતું નથી તો તેને જ્ઞાનનો ઉપદેશ શામાટે કરવો જોઈએ એવી શંકાનું સમાધાન. ૯૨-૯૩	૯૨-૯૩	૯૮
અંતઃકરણની સમીપતામાત્રથીજ પુરુષને અધિષ્ઠાતાપણું છે તો તે બંનેમાં મુખ્ય અધિષ્ઠાતાપણું કોનું માનવું ? ૯૩-૯૪	૯૩-૯૪	૯૨
અનુમાનપ્રમાણનું લક્ષણ. ૯૪-૯૫	૯૪-૯૫	૧૦૦
શબ્દપ્રમાણનું લક્ષણ. ૯૫-૯૬	૯૫-૯૬	૧૦૧
પ્રમાણોના પ્રતિપાદનનું ફલ... .. ૯૬	૯૬	૧૦૨
પ્રકૃતિપુરુષની સિદ્ધિ અનુમાનપ્રમાણવડે છે. ૯૭-૯૮	૯૭-૯૮	૧૦૩
પ્રમાણું સ્વરૂપ. ૯૮-૯૯	૯૮-૯૯	૧૦૪
કર્તા બુદ્ધિ છે તોપણ સુખદુઃખરૂપી ભોગો- નો અનુભવ પુરુષને છે. ... ૯૯-૧૦૦	૯૯-૧૦૦	૧૦૫
પુરુષમાં ભોક્તાપણું આરોપિત છે. ... ૧૦૦	૧૦૦	૧૦૬
પ્રકૃતિપુરુષનો વિવેક થતાં બુદ્ધિમાંનું કર્તા- પણું અને પુરુષમાંનું ભોક્તાપણું એ બંને નિવૃત્ત થાય છે. ... ૧૦૧	૧૦૧	૧૦૧
પદાર્થોનું જ્ઞાન થવાનાં અને નહિ થવાનાં કારણો. ૧૦૧-૧૦૩	૧૦૧-૧૦૩	૧૦૮

મનુષ્યને પ્રકૃતિની પ્રતીતિ ન થવાનું કારણ.	૧૦૩	૧૦૯
પ્રકૃતિનો અભાવ હોવાથી તેની પ્રતીતિ થતી નથી એવી વાદીની શંકાનું સમાધાન.	૧૦૪	૧૧૦
અસત્કાર્યવાદીની સત્કાર્યવાદમાં શંકા. ...	૧૦૪-૧૦૫	૧૧૧
તે શંકાનું સમાધાન.	૧૦૫-૧૦૬	૧૧૨
જગદ્ગ્રપ કાર્યને લઈને તેના કારણનું બલે અનુમાનપ્રમાણવડે જ્ઞાન થાયે, પણ પ્રકૃતિજ જગતનું કારણ છે એમ કેમ કહેવાય એવી શંકાનું સમાધાન.	૧૦૬	૧૧૩
સત્કાર્યવાદમાં હેતુ... ..	૧૦૭	૧૧૪
અસત્ત્વી અનુત્પત્તિમાં હેતુ.... ..	૧૦૭-૧૦૮	૧૧૫
અસત્કાર્યવાદનું ખંડન તે સત્કાર્યવાદનું મંડન.	૧૦૮-૧૧૦	૧૧૬-૧૧૮
સત્કાર્યવાદમાં પૂર્વપક્ષીની શંકા. ...	૧૧૦-૧૧૧	૧૧૯
તે શંકાનું સમાધાન.	૧૧૧-૧૧૨	૧૨૦
જો કાર્ય સત્ હોય તો તેનો નાશ ન થવો જોઈએ એ શંકાના ઉત્તરરૂપે નાશનો અર્થ.	૧૧૨-૧૧૩	૧૨૧
કાર્યની અભિવ્યક્તિના ક્રમની પરંપરામાં અનવસ્થાદોષના અભાવનું પ્રતિપાદન.	૧૧૪-૧૧૫	૧૨૨-૧૨૩
પ્રકૃતિનાં સર્વ કાર્યોનું સાધર્મ્ય. (સમાન-ધર્મવાળાપણું.)	૧૧૫-૧૧૬	૧૨૪
તમે માનેલાં પચીસ તત્ત્વોમાં જ્ઞાન,		

સુખ અને ક્રિયા આવતાં નથી. બે		
તેનો તમે અભાવ માન્યો હોય તો		
તમારા સિદ્ધાંતમાં દૃષ્ટપરિત્યાગનો		
દોષ આવશે, આ શંકાનો પરિહાર.	૧૧૭-૧૧૮	૧૨૫
પ્રકૃતિ અને તેનાં કાર્યોનું સાધર્મ્ય. ...	૧૧૮	૧૨૬
સત્ત્વાદિ ત્રણ ગુણોના અન્યોન્ય વિરુદ્ધ		
ધર્મો.	૧૧૮-૧૧૯	૧૨૭
તે ગુણોનું સમ્મતીય અન્યથી સાધર્મ્ય		
અને વિમ્મતીય અન્યથી વૈધર્મ્ય છે.	૧૧૯-૧૨૦	૧૨૮
મહદાદિના કાર્યપણાની સિદ્ધિ.	૧૨૦-૧૨૩	૧૨૯-૧૩૩
મહત્તત્ત્વના નિત્યપણાનું ખંડન. ...	૧૨૩	૧૩૪
મહત્તત્ત્વાદિ કાર્યના હોવાથી પ્રકૃતિના		
સહભાવમાં વિશેષ કથન. ...	૧૨૪	૧૩૫
મહત્તત્ત્વનું સ્વરૂપ.... ...	૧૨૫	૧૩૬
પ્રકૃતિની સિદ્ધિ તેનાં કાર્યોથી છે.	૧૨૬	૧૩૭
પુરુષના કાર્યના અભાવથી તેની સિદ્ધિ		
કેવી રીતે માનવી એ શંકાનું સમા-		
ધાન.	૧૨૬-૧૨૭	૧૩૮
પુરુષ શરીરાદિથી ભિન્ન છે....	૧૨૭-૧૨૮	૧૩૯
તેમાં હેતુ જતાવે છે. ...	૧૨૮	૧૪૦
તેને વિશેષ સ્પષ્ટ કરે છે. ...	૧૨૯	૧૪૧
તેમાં ખીજો હેતુ જતાવે છે....	૧૨૯-૧૩૦	૧૪૨
એ હેતુમાં સહકારી યુક્તિ. ...	૧૩૦	૧૪૩
પુરુષના કૈવલ્યમાટે પ્રકૃતિની પ્રવૃત્તિ છે.	૧૩૦-૧૩૧	૧૪૪

પુરુષ જ્ઞાનસ્વભાવવાળો છે એવું કથન...	૧૩૧-૧૩૨	૧૪૫
જ્ઞાન આત્માનો ગુણ નથી, પણ સ્વભાવ		
છે, એવું નિરૂપણ. ...	૧૩૨-૧૩૩	૧૪૬
તેમાં શ્રુતિનું સખલ પ્રમાણ છે. પુરુષને		
જડ માનતાં ધણા દોષો આવે છે. ૧૩૩-૧૩૪	૧૪૭-૧૪૮	
વિચિત્ર સ્થિતિઓની વ્યવસ્થામાટે પુરુષના		
અનેકપણાનું પ્રતિપાદન. ...	૧૩૫	૧૪૯
ઉપાધિના ભેદથી પુરુષોનો ભેદ છે, વસ્તુ-		
તાએ તેમનો ભેદ નથી, એમ માન-		
નાર પૂર્વપક્ષીનું સમાધાન. ...	૧૩૬	૧૫૦
ઉપાધિવિશિષ્ટ ચેતનને કેવલચેતનથી ભિન્ન		
માનવામાં પણ બંધમોક્ષની યોગ્ય		
વ્યવસ્થા થતી નથી....	૧૩૭	૧૫૧
એક આત્મામાં વિરુદ્ધ ધર્મનો અધ્યાસ		
થઈ શકે નહિ એવું પ્રતિપાદન...	૧૩૮	૧૫૨
આત્માના એકપણામાં સુખદુઃખાદિના જ્ઞાન-		
ની વ્યવસ્થા થઈ શકતી નથી. ૧૩૮-૧૩૯		૧૫૩
અદ્વૈતનું પ્રતિપાદન કરનારી શ્રુતિઓની		
વ્યવસ્થા. ...	૧૩૯-૧૪૦	૧૫૪
પુરુષોનું સન્નતીયપણું પ્રત્યક્ષ નથી, માટે		
તે કથન અયોગ્ય છે એવી શંકાનું		
સમાધાન. ...	૧૪૦	૧૫૫
પુરુષોના સન્નતીયપણાનું પ્રતિપાદન. ...	૧૪૧	૧૫૬
અદ્વૈતમતમાં દ્વય-એક પુરુષની મુક્તિથી		

બધા પુરુષોની મુક્તિ થવી જોઈએ.	૧૪૧-૧૪૨	૧૫૭
વામદેવાદિને મુક્તિની પ્રાપ્તિ થઈ નથી		
એવી શંકાનું સમાધાન....	૧૪૨	૧૫૮
જ્ઞાનવડે ક્રમથી બધા પુરુષોની મુક્તિ થતી		
સંસારનો ઉચ્છેદ થશે એ શંકાનું		
સમાધાન.	૧૪૩	૧૫૯
આત્મા બદ્ધ છે કે મુક્ત છે તેના સંબંધમાં		
વિચાર.	૧૪૪	૧૬૦
આત્માના સાક્ષીપણાની પર્યાલોચના.	૧૪૫	૧૬૧
પુરુષ નિત્યમુક્ત તથા ઉદાસીન છે એવું		
કથન.	૧૪૫-૧૪૬	૧૬૨-૧૬૩
પુરુષના કર્તાપણાની પ્રતીતિનું કારણ....	૧૪૬-૧૪૭	૧૬૪

૨. પ્રધાનકાર્યાધ્યાય. પૃષ્ઠ ૧૪૮ થી ૧૮૪.

જગત્ની ઉત્પત્તિનું પ્રયોજન...	૧૪૮-૧૫૧	૧
મોક્ષાધિકારીનાં લક્ષણો.	૧૫૧-૧૫૨	૨
વૈરાગ્ય તથા મોક્ષ બધા પુરુષોને પ્રાપ્ત		
થતાં નથી તેનું કારણ	૧૫૨-૧૫૪	૩-૪
જગત્ની ઉત્પત્તિ આત્મામાંથી થતી નથી.	૧૫૪	૫
સ્વપ્નના જેવા મિથ્યા જગત્નું કારણ		
પ્રકૃતિ ન હોઈ શકે એ શંકાનું		
સમાધાન....	૧૫૫	૬
ચોતાના દુઃખની નિવૃત્તિમાંટે પ્રકૃતિની		
પ્રવૃત્તિ છે તેા મુક્તપુરુષપ્રતિ પંચ		
તે પ્રવૃત્ત થવી જોઈએ એ શંકાનું		

સમાધાન.	૧૫૬	૧૭
આત્મામાં વાસ્તવિક બંધનના અભાવનું કથન.	૧૫૬-૧૫૭	૮
પુરુષમાં બંધમેક્ષ શાવડે પ્રતીત થાય છે તેનું કથન.	૧૫૭-૧૫૮	૯
જગત્તી ઉત્પત્તિનો ક્રમ.	૧૫૮	૧૦
જગત્તી ઉત્પત્તિ પ્રકૃતિના સ્વાર્થમાટે છે કે પુરુષને માટે છે તેનો વિચાર. ન્યાયમાં માનેલાં નવ દ્રવ્યોમાંનાં કાલ અને દિશા એ બેનો આ (સાંખ્ય) શાસ્ત્રમાં શામાં સમાવેશ થાય છે તેનું કથન... ..	૧૫૮	૧૧
મહત્તત્ત્વનું સ્વરૂપ... ..	૧૬૦	૧૨
મહત્તત્ત્વનાં કાર્યોનું—ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય ને ઐશ્વર્યનું—પ્રતિષ્ઠાદન.	૧૬૧	૧૩
બુદ્ધિમાં અધર્માદિ શાથી દેખાય છે તેનું કથન.	”	૧૪
અહંકારનું લક્ષણ... ..	૧૬૨	૧૫
અહંકારનાં સોળ કાર્યો.	૧૬૩	૧૬
તેઓ એકજ અહંકારમાંથી શી રીતે ઉપજે છે તેની સમજ.	”	૧૭
એકાદશ ઇન્દ્રિયોનું સ્વરૂપ.	૧૬૪	૧૮
ઇન્દ્રિયો પાંચ મહાબૂતોનું કાર્ય છે એ મતનું ખંડન.	૧૬૪-૧૬૫	૧૯
	૧૬૫-૧૬૬	૨૦

ઇંદ્રિયોનું ઉપાદાનકારણ તેના દેવો છે, કેમકે મરણકાલે તેઓનો લય તે તે દેવોમાં થાય છે એમ શ્રુતિમાં કહ્યું છે, એ શંકાનું સમાધાન. ...	૧૬૬-૧૬૭	૨૧
મનની નિત્યતા માનનાર તાર્કિકોના મતનું ખંડન.	૧૬૭	૨૨
બાહ્યગોલકોને ઇંદ્રિયો માનનારના મતનું ખંડન.	૧૬૮	૨૩
ઇંદ્રિય એક છે એ મતનું ખંડન. ઇંદ્રિ- યોના બહુપણામાં ગૌરવદોષ નથી.	૧૬૮-૧૭૦	૨૪-૨૫
મનનું લક્ષણ.	૧૭૦	૨૬
એક અહંકારમાંથી બિન્ન બિન્ન ઇંદ્રિયો ઉપજવાનું કારણ.	૧૭૦-૧૭૧	૨૭
જ્ઞાનેન્દ્રિયોના અને કર્મેન્દ્રિયોના વિષયોનું નિરૂપણ.	૧૭૧	૨૮
આત્માના અને ઇંદ્રિયોના વિરુદ્ધધર્મોનું કથન.	૧૭૨	૨૯
'બુદ્ધિ, અહંકાર અને મનના વિરુદ્ધધર્મો- નું પ્રતિપાદન.	૧૭૨-૧૭૩	૩૦
બુદ્ધિ, અહંકાર ને મનોરૂપ ત્રણ અંતઃ- કરણોની સામાન્ય વૃત્તિરૂપ પાંચ પ્રાણો છે એવું વર્ણન.	" ..	૩૧
ઇંદ્રિયોની વૃત્તિઓનું ક્રમથી ને અક્રમથી ઉપજન થવું.	૧૭૪-૧૭૫	૩૨

અંતઃકરણની વૃત્તિઓની સંખ્યા અને			
તેમના વિભાગો.	૧૭૫-૧૭૬	૩૩	
વૃત્તિનિરોધથી પુરુષનું સ્વરૂપાવસ્થાન			
થાય છે.	૧૭૬-૧૭૭	૩૪-૩૫	
કરણોની પ્રવૃત્તિમાં પ્રેરકનું કથન.	૧૭૭-૧૭૮	૩૬	
પુરુષમાટે ઇન્દ્રિયોની પ્રવૃત્તિમાં દૃષ્ટાંત.	૧૭૮	૩૭	
ઇન્દ્રિયસમૂહની સંખ્યા.	૧૭૮-૧૭૯	૩૮	
ઇન્દ્રિયોને કરણ કહેવાનું કારણ.	૧૭૯	૩૯	
જ્ઞાનેન્દ્રિયો, કર્મેન્દ્રિયો ને મન એમાં કોની			
શ્રેષ્ઠતા છે તેનું કથન... ..	૧૭૯-૧૮૧	૪૦-૪૩	
જ્ઞાનના અને કર્મના સંસ્કારોનો પુરુષમાં			
અસંભવ.	૧૮૧-૧૮૨	૪૪	
ઇન્દ્રિયોમાં મનના પ્રધાનપણાનું કારણ.	૧૮૨	૪૫	
પુરુષમાટે કરણોની પ્રવૃત્તિનું કારણ.	૧૮૨-૧૮૩	૪૬	
તેર કરણોમાં બુદ્ધિના પ્રધાનપણાનું કથન.	૧૮૩-૧૮૪	૪૭	

૩. વૈરાગ્યાધ્યાય. પૃષ્ઠ ૧૮૫ થી ૨૪૭.

સ્થૂલભૂતોની ઉત્પત્તિ.	૧૮૫-૧૮૬	૧	
સ્થૂલશરીરની તથા સૂક્ષ્મશરીરની ઉત્પત્તિ.	૧૮૬	૨	
પુરુષને સંસારપ્રાપ્તિનું કારણ.	૧૮૬-૧૮૭	૩	
પુરુષના સંસારનો અવધિ.	૧૮૭-૧૮૮	૪	
વિવેકીને ફરી જન્મોનો અભાવ.	૧૮૮	૫	
અવિવેકી પુરુષને સ્થૂલસૂક્ષ્મશરીરની સાથે			
જોડાઈ રહેવાનું કારણ.	૧૮૮-૧૮૯	૬	

સ્થૂલશરીરોની અને સૂક્ષ્મશરીરોની

વિલક્ષણતા.	૧૮૯	૭
અંતે શરીરોમાં ભોગ કોને થાય છે. ...	૧૯૦	૮
સૂક્ષ્મશરીરનું સ્વરૂપ.	૧૯૦-૧૯૧	૯
જો સૂક્ષ્મદેહનું સર્વત્ર તુલ્યપણું છે તો પુરુષોનો ભોગ ભિન્ન કેમ છે એવી શંકાનું સમાધાન.	૧૯૧	૧૦
સ્થૂલશરીરથી આત્મા ભિન્ન હતાં તેમાં હુંપણું કેવી રીતે પ્રતીત થાય છે ?	૧૯૨-૧૯૩	૧૧-૧૨
સૂક્ષ્મશરીરના અનાત્મપણાનું પ્રતિપાદન.	૧૯૩	૧૩
મનના જડપણાનું પ્રતિપાદન. ...	૧૯૪-૧૯૫	૧૪-૧૫
જડ લિંગદેહના ગમનાગમનનું કારણ. ...	૧૯૫-૧૯૬	૧૬
સ્થૂલશરીરનું સ્વરૂપ અને તેના સંબંધમાં ભિન્ન ભિન્ન મતો.	૧૯૬-૧૯૭	૧૭-૧૮
ચૈતન્ય સ્થૂલશરીરનો ધર્મ નથી, પણ તે તેનાથી સ્વતંત્ર છે.	૧૯૭-૧૯૮	૨૦-૨૧
ચારે બૂતોના સંયોગથી પણ ચૈતન ઉત્પન્ન થતું નથી.	૧૯૮-૨૦૦	૨૨
મુક્તિના સાક્ષાત્ સાધન ગાનનું નિરૂપણ.	૨૦૦	૨૩
બંધના હેતુનું નિરૂપણ.	૨૦૧	૨૪
શાસ્ત્રોક્ત કર્મથી, તથા ગાન ને કર્મના સમુચ્ચયથી, અને તેમના વિકલ્પથી મુક્તિના અભાવનું પ્રતિપાદન. ...	૨૦૧-૨૦૩	૨૫-૨૬
ગાનપણાથી, સ્વપ્નના ગાનની પેઠે, જા-		

ત્રેતાના જ્ઞાનના વાસ્તવપણાનું કથન.	૨૦૩	૨૭
યોગીના સંકલ્પની વસ્તુ સત્ય હોય છે.	૨૦૪-૨૦૫	૨૮-૨૯
જ્ઞાનના સાધન ધ્યાનનું સ્વરૂપ, તેમાંથી ભાવનાશક્તિનું ઉત્પન્ન થવું. ...	૨૦૫-૨૦૬	૩૦
ધ્યાનસિદ્ધિનો ઉપાય. ...	૨૦૬	૩૧
વૃત્તિના નિરોધના ઉપાયોનું કથન. ...	૨૦૬-૨૦૭	૩૨
ધારણાનું લક્ષણ. ...	૨૦૭-૨૦૮	૩૩
આસનનું લક્ષણ. ...	૨૦૮	૩૪
સ્વર્કર્મનું લક્ષણ... ...	૨૦૯	૩૫
વૃત્તિના નિરોધનો મુખ્ય ઉપાય. ...	૨૦૯-૨૧૦	૩૬
વિપર્યયવૃત્તિના ભેદોની સંખ્યા. ...	૨૧૦	૩૭
વિપર્યયના કારણરૂપ અશક્તિના પ્રકાર.	૨૧૧	૩૮
તુષ્ટિના (સંતોષના) નવ પ્રકાર. ...	”	૩૯
સિદ્ધિઓના પ્રકાર. ...	૨૧૨	૪૦
વિપર્યયના અવાંતરભેદો. ...	૨૧૨-૨૧૩	૪૧
અશક્તિના ભેદોનું પુનઃ કથન. ...	૨૧૩-૨૧૪	૪૨
આધ્યાત્મિકાદિ ભેદથી નવ પ્રકારની તુષ્ટિ. ...	૨૧૪-૨૧૬	૪૩
આત્મજ્ઞાનમાં ઉપયોગી સિદ્ધિઓના ભેદો- નું કથન... ...	૨૧૭-૨૧૮	૪૪
વિપર્યય, અશક્તિ ને તુષ્ટિના પરિત્યાગથી પ્રાપ્ત થતી સિદ્ધિઓનું વર્ણન... ...	૨૧૯-૨૨૦	૪૫
પ્રાણીઓના ભેદોનું કથન. ...	૨૨૦-૨૨૧	૪૬
કેવા પુરુષભણી પ્રકૃતિની પ્રવૃત્તિ વિરામ		

પામે છે તેનું કથન...	...	૨૨૧	૪૭
સત્ત્વપ્રધાન જીવોનું સ્થાન....	..	૨૨૨	૪૮
તમઃપ્રધાન જીવોનું સ્થાન...	...	..	૪૯
રજસ્પ્રધાન જીવોનું સ્થાન ..	...	૨૨૨-૨૨૩	૫૦
એક પ્રકૃતિથી સૃષ્ટિની વિચિત્રતાનો હેતુ.		૨૨૩	૫૧
કર્મજલથી ઉત્તમલોક મળતાં કૃતકૃત્ય થવાય છે તો પછી સાંખ્યશાસ્ત્રમાં			
કહેલા મોક્ષનું શું પ્રયોજન છે			
એ શંકાનું સમાધાન...	...	૨૨૪	૫૨-૫૩
પ્રકૃતિમાં લીન થનારાઓને મોક્ષનો અભાવ. ...	...	૨૨૫	૫૪
પ્રકૃતિનો કોઈ પ્રેરક ન હતાં તેના ઉપાસકને દુઃખના કારણરૂપ ઉત્થાન			
શી રીતે થાય છે તેનું ઉત્તર...		૨૨૬	૫૫
પ્રકૃતિમાં લીન થયેલા પુરુષની ઉત્થાનમાં કેવી સ્થિતિ થાય છે તેનું વર્ણન.		૨૨૬-૨૨૭	૫૬
જન્મમાદિવાળા ઇશ્વરને સાંખ્યશાસ્ત્રમાં સ્વીકાર્યા છે તેનું કથન. ...	...	૨૨૭-૨૨૮	૫૭
પ્રધાનની પુરુષોમાટેની પ્રવૃત્તિનું કથન...		૨૨૮	૫૮
અચેતન પ્રધાનની સ્વતંત્ર પ્રવૃત્તિમાં દૃષ્ટાંતાદિ. ...	...	૨૨૮-૨૩૧	૫૯-૬૨
પ્રધાનની નિવૃત્તિથી પુરુષના મોક્ષનું કથન. ...	...	૨૩૧	૬૩
વિવેકરહિત પુરુષની મુક્તિ થતી નથી,			

તે સંસારી રહે છે. ...	...	૨૩૨	૬૪
મોક્ષનું સ્વરૂપ. ...	...	૨૩૨-૨૩૩	૬૫
મુક્તપુરુષપ્રતિજ્ઞ પ્રકૃતિના ઉદાસીનપણાથી અન્ય પુરુષોના મોક્ષના અભાવનું કથન. ...	...	૨૩૩-૨૩૪	૬૬
કર્મરૂપ નિમિત્તથી સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ. ...	...	૨૩૪	૬૭
પ્રકૃતિના સૃષ્ટિરૂપ કાર્યમાં ધર્માધર્મના સંસ્કારોના સહકારીપણાનું પ્રતિ- પાદન. ...	...	૨૩૫	૬૮
પ્રકૃતિની સંસાર ઉપજાવવાની નિવૃત્તિમાં દૃષ્ટંત. ...	...	૨૩૫-૨૩૬	૬૮-૭૦
અંધમોક્ષ પુરુષમાં વાસ્તવિક નથી. ...	...	૨૩૭	૭૧
યથાર્થ અંધમોક્ષ પ્રકૃતિમાં છે. ...	...	૨૩૭-૨૩૮	૭૨
પ્રકૃતિના અંધમોક્ષનાં કારણોનું કથન...	...	૨૩૮	૭૩
પુરુષને કર્મવડે ભોગમોક્ષ થાય છે એમ કહેનારી શ્રુતિના તાત્પર્યનું કથન, ને કર્મના ત્યાગથી શ્રુતિની મર્યાદા- નો નાશ થવાની શંકાનું સમાધાન.	...	૨૩૯	૭૪
વિવેકની પ્રાપ્તિના મુખ્ય ઉપાયનું કથન.	...	૨૪૦	૭૫
વિવેકની સિદ્ધિમાં સમયનો નિયમ નથી.	...	૨૪૦-૨૪૧	૭૬
જ્ઞાનીને ભોગના અસંભવની શંકાનું સમાધાન. ...	...	૨૪૧-૨૪૨	૭૭
મધ્યમ વિવેકીનું સ્વરૂપ. ...	...	૨૪૨	૭૮
જીવ-મુક્તના સદ્ભાવમાં પ્રમાણો. ...	...	૨૪૩-૨૪૪	૭૯-૮૦

મંદવિવેકી ઉપદેશ ન થઈ શકે તેનું

કારણ. ... ૨૪૪-૨૪૫ ૮૧

જ્ઞાન થયા પછી જ્ઞાનીનું શરીર રહેવાનું

કારણ. ... ૨૪૫-૨૪૬ ૮૨-૮૩

પુરુષને પરમમુક્તિ વિવેકજ્ઞાનથી

થાય છે. ... ૨૪૬-૨૪૭ ૮૪

૪. આખ્યાયિકાધ્યાય. પૃષ્ઠ ૨૪૮ થી ૨૭૫.

તત્ત્વોપદેશથી સ્વરૂપનો ભ્રમ થવામાં

રાજપુત્રની આખ્યાયિકા. ... ૨૪૮-૨૪૯ ૧

અન્યને કરેલો ઉપદેશ અન્ય અધિકારી

સાંભળે તો તેને મુક્તિ મળે છે.

તેમાં પિશાચની કથા. ... ૨૪૯-૨૫૦ ૨

વારંવારના ઉપદેશથી આશ્ચર્ય કરવી

જોઈએ. ... ૨૫૦-૨૫૧ ૩

સુહૃદના ઉપદેશથી પણ તત્ત્વભ્રમ થાય

છે. તેમાં પિતાપુત્રની કથા. ... ૨૫૧-૨૫૨ ૪

અણુસમન્વુને સંસારત્યાગથી સુખ અને

દુઃખ બંને થાય છે. ... ૨૫૨-૨૫૩ ૫

મોક્ષસાધકે કોઈ પણ અનિત્ય વસ્તુમાં

મમતા રાખવી નહિ... ૨૫૩-૨૫૪ ૬-૭

મોક્ષસાધકે મોક્ષવિધાતક અનિષ્ટ પદાર્થનું

ચિંતન ત્યજવું જોઈએ. તેમાં રાજ-

ર્ષિ ભરતનું દર્શન... ૨૫૫ ૮

મોક્ષેચ્છુએ સંગનો ત્યાગ કરવો. ...	૨૫૬-૨૫૭	૯-૧૦
નિરાશા સુખનું કારણ છે. તેમાં પિં-		
ગલાનું દષ્ટાંત. ...	૨૫૭-૨૫૮	૧૧
મુમુક્ષુને ધરનો આરંભ દુઃખ આપે છે.		
તેમાં સાપનું દષ્ટાંત... ..	૨૫૮	૧૨
બહુ શાસ્ત્ર અને બહુ ગુરુઓથી પણ		
મુમુક્ષુએ સાર લેવો. તેમાં ભ્રમ-		
રાનું દષ્ટાંત. ...	૨૬૦-૨૬૧	૧૩
સમાધિની સિદ્ધિનો ઉપાય... ..	૨૬૧	૧૪
સાધકને નિયમનું ઉશ્વંધન કરવાથી દુઃખ		
થાય છે. ...	૨૬૨	૧૫
નિયમોના વિસ્મરણથી પણ દુઃખપ્રાપ્તિનું		
કથન. તેમાં દેડકાના રાજાની પુત્રી-		
નું દષ્ટાંત. ...	૨૬૨-૨૬૪	૧૬
સર્વ મુમુક્ષુને શ્રવણમાત્રથી મુક્તિ થતી નથી.	૨૬૪-૨૬૫	૧૭-૧૮
આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિમાં સાધનોનું વર્ણન.	૨૬૬	૧૯
જ્ઞાનની પ્રાપ્તિમાં સમયનો નિયમ નથી.	૨૬૬-૨૬૭	૨૦
ઉપાસનાથી સાક્ષાત્ જ્ઞાનનો અભાવ...	૨૬૭-૨૬૮	૨૧
અક્ષલોકની પ્રાપ્તિથી આત્મજ્ઞાન થાય		
એવો નિયમ નથી. ...	૨૬૮-૨૬૯	૨૨
વિવેકજ્ઞાનની પ્રાપ્તિમાં વિરક્તનોજ અધિ-		
કાર છે. ...	૨૬૯-૨૭૦	૨૩-૨૪
વિષયાનુરાગીને મુક્તિનો અભાવ છે....	૨૭૧	૨૫
પુરુષને બંધન થવાનું કારણ. ...	,,	૨૬

ભોગથી રાગની શાંતિ થતી નથી. ...	૨૭૨	૨૭
શબ્દાદિ વિષયોમાં વૈરાગ્ય થવાનો ઉપાય. ૨૭૨-૨૭૩		૨૮
મલિનચિત્તવાળા માનોપદેશના અધિકારી નથી. તેમાં અજરાગ્નનું દષ્ટાંત. ૨૭૩		૨૯
મલિનચિત્તમાં જ્ઞાનનો આભાસ પણ ન પડે. તેમાં મલિનદર્પણનું દષ્ટાંત. ૨૭૪		૩૦
અંતઃકરણની અયોગ્યતાથી ઉપદ્રિષ્ટ જ્ઞાન- માં ફેરફાર થાય છે. તેમાં કમલ- નું દષ્ટાંત.	૨૭૫	૩૧
અણિમાદિ સિદ્ધિથી પુરુષને કૃતાર્થતા થતી નથી... ..	૨૭૫	૩૨

૫. પરપક્ષનિર્જયાધ્યાય. પૃષ્ઠ ૨૭૬ થી ૩૮૦.

અંધારંબમાં મંગલાચરણની અમત્યનાં કારણો.	૨૭૬-૨૭૭	૧
ધ્વિરવિના પણ જીવેને કર્મથી તેનું ફલ મળી શકે છે.	૨૭૭-૨૭૮	૨
ધ્વિરમાં કર્મફલદાતૃત્વ સંભવતું નથી... ૨૭૮		૩
પ્રયોજનની અપેક્ષાવાળા ધ્વિરમાં ધ્વિર- પાણું સંભવે નહિ.	૨૭૮-૨૭૯	૪
તેવા ધ્વિરમાં નિત્યપાણું ને સ્વતંત્રપાણું સંભવે નહિ.	૨૭૯	૫
રાગી ધ્વિરનું ધ્વિરપાણું પણ યોગ્ય ન ગણાય... ..	૨૭૯-૨૮૦	૬

રાત્રી ઈશ્વર નિત્યમુક્ત હોય શકે નહિ.	૨૮૦	૧૭
પ્રધાનશક્તિના સંબંધથી પણ સંખીપણા- રૂપ દોષને લીધે ઈશ્વરમાં કર્તા- પણાનો અસંભવ છે.	૨૮૧	૮
પ્રધાનની સત્તામાત્રથી પણ તે કર્તા થઈ શકે નહિ.... ..	૨૮૧-૨૮૨	૧૮
પ્રત્યક્ષપ્રમાણથી ઈશ્વરની અસિદ્ધિ. ...	૨૮૨	૧૦
અનુમાન ,, ,, ,, ...	૨૮૩	૧૧
શ્રુતિથી પણ ,, ,, ...	૨૮૩-૨૮૪	૧૨
અવિદ્યાના સંબંધથી પણ આત્માનું કર્તાપણું નથી.	૨૮૪	૧૩
આત્મા ને અવિદ્યાના કલ્પિતસંબંધથી પણ આત્મા કર્તા નથી. ...	૨૮૫	૧૪
ખીજનંકુરન્યાયથી પણ અન્યોન્યાશ્રયદોષ- નો સંભવ છે.	૨૮૫-૨૮૬	૧૫
અવિદ્યાનું સ્વરૂપ. તેને વિદ્યાથી ભિન્ન કહેતાં બ્રહ્મનો પણ બાધ થાય છે.	૨૮૬-૨૮૭	૧૬-૧૭
એવા લક્ષણને સત્ય માનતાં જગતનો પણ બાધ થશે.	૨૮૭-૨૮૮	૧૮
જગતને અવિદ્યારૂપ કહેતાં અવિદ્યા કલ્પત્તિ- વાળી ઠરશે.	૨૮૮	૧૯
સ્વભાવને જગતનું કારણ માનનારાના મતનું ખંડન.	૨૮૯	૨૦
ધર્માધર્મના અસ્તિત્વમાં પ્રમાણ. ...	૨૮૯-૨૯૦	૨૧

વસ્તુની ઉત્પત્તિમાં અદૃષ્ટવિના ખીન્ન ગૌણ કારણો પણ હોય છે. ...	૨૯૦	૨૨
વગતના દુઃખખુલ્લપણાથી અધર્મના કારણપણાની શંકાનું સમાધાન...	૨૯૧-૨૯૨	૨૩-૨૪
ધર્માધર્મ આત્માના ધર્મ નથી, પણ અંતઃ- કરણના ધર્મ છે. ...	૨૯૨	૨૫
અંતઃકરણના ત્રણ ગુણોનો તથા તેના સુખાદિ ધર્મોનો પણ અત્યંત બાધ નથી. ...	૨૯૩	૨૬
સુખ એ દુઃખાભાવરૂપ નથી. ...	૨૯૪-૨૯૫	૨૭
વ્યાપ્તિગાન એ પદાર્થોને એકજ વાર સાથે જોયાથી થતું નથી. ...	૨૯૫-૨૯૬	૨૮
વ્યાપ્તિનું સ્વરૂપ. ...	૨૯૬	૨૯
વ્યાપ્તિ એ સાધ્યસાધકથી ખીન્નું તત્ત્વ નથી. ...	૨૯૭	૩૦
વ્યાપ્તિના સંબંધમાં સાંખ્યાચાર્યોના મતો.	૨૯૭	૩૧
તેમાં પંચશિખાચાર્યનો મત. ...	૨૯૮	૩૨
સ્વરૂપમૂલ શક્તિને વ્યાપ્તિ માનવામાં દોષ.	૨૯૪	૩૩
તેમાં પુનરુક્તિદોષનું દર્શન...	...	૩૪
એમાં ખીન્ન દૂષણનું કથન...	૩૦૦	૩૫
૩૧ મા ને ૩૨ મા સૂત્રમાં ખતાવેલા બંને મતોનું સમાધાન. ...	૩૦૧	૩૬
શબ્દનો તથા અર્થનો વાચ્યવાચકભાવસંબંધ.	૩૦૨	૩૭
વાચ્યવાચકભાવમાં ત્રણ સંબંધનું કથન...	૩૦૩	૩૮
શબ્દશક્તિ કેવલ કાર્યમાંજ નથી હોતી,		

સિદ્ધ અર્થમાં પણ તે હોય છે. આથી ક્રિયામાં શબ્દની શક્તિ માનનારા મીમાંસકોનું માનવું ખોટું છે. ...	૩૦૪-૩૦૫	૩૯
વેદમાં સિદ્ધ અર્થના જ્ઞાનનું વ્યર્થપણું હોવાથી ક્રિયારૂપ કાર્યમાંજ શબ્દ-શક્તિ માનવી યોગ્ય છે એ શંકાનું સમાધાન.	૩૦૫	૪૦
વેદનું અપૌરુષેયપણું અને તેમાં કહેલા પદાર્થોનું અતીન્દ્રિયપણું હોવાથી આગળ કહેલા ત્રણ સંબંધથી વેદના અર્થનો ખોલ થાય નહિ એ શંકાનું સમાધાન, તથા વેદમાં કહેલા પદાર્થોના અતીન્દ્રિયપણાના નિયમનો નિષેધ.	૩૦૬-૩૦૭	૪૧-૪૨
વેદના શબ્દોનો અર્થ કરવામાં વ્યુત્પત્તિનો ઉપયોગ.	૩૦૭-૩૦૮	૪૩
શબ્દોના અર્થના જ્ઞાનની સિદ્ધિ કેવી રીતે જાણવામાં આવે છે? ...	૩૦૮-૩૦૯	૪૪
વેદના નિત્યપણાનું નિરાકરણ. ...	૩૦૯	૪૫
વેદોનું અપૌરુષેયપણું.	૩૧૦	૪૬
વેદોના કર્તા મુક્ત કે અમુક્ત ન સંભવે. ૩૧૦-૩૧૧	૩૧૦-૩૧૧	૪૭
વેદો અપૌરુષેય છતાં નિત્ય નથી. ...	૩૧૧	૪૮
કાર્યરૂપ અંકુરાદિ પણ અપૌરુષેય છે....	૩૧૧-૩૧૨	૪૯
વેદો આદિપુરુષના નિઃશ્વાસરૂપ છતાં પણ તેનું અપૌરુષેયપણું છે. પૌરુષેયશબ્દ-		

નો અર્થ.	૩૧૨-૩૧૩	૫૦
વેદો સ્વતઃસિદ્ધ પ્રમાણરૂપ છે.	૩૧૩-૩૧૪	૫૧
અસત્પ્ર્યાતિનું ખંડન.	૩૧૪-૩૧૫	૫૨
સત્પ્ર્યાતિનું „	૩૧૫-૩૧૬	૫૩
અનિર્વચનીયપ્ર્યાતિનું ખંડન.	૩૧૬-૩૧૭	૫૪
અન્યથાપ્ર્યાતિનું ખંડન.	૩૧૭-૩૧૮	૫૫
સદસત્પ્ર્યાતિનું-પોતાના મતનું-મંડન....	૩૧૮-૩૧૯	૫૬
વૈયાકરણોએ માનેલા સ્ફોટનું નિરાકરણ.	૩૧૯-૩૨૦	૫૭
શબ્દના નિત્યપણાનું ખંડન... ..	૩૨૦	૫૮
તેમાં પૂર્વપક્ષ.	૩૨૧	૫૯
તે પૂર્વપક્ષનું સમાધાન.	૩૨૧-૩૨૨	૬૦
અદ્વૈતવાદનું ખંડન.	૩૨૨-૩૨૩	૬૧
આત્માના અનાત્માની સાથેના અભેદમાં પ્રત્યક્ષપ્રમાણ બાધક છે.	૩૨૩-૩૨૪	૬૨-૬૩
અદ્વૈતનો બોધ કરનારી શ્રુતિઓની વ્યવસ્થા.	૩૨૪	૬૪
એક આત્મા માનવામાં જગતના ઉપાદાન- કારણનો અસંભવ થાય છે.	૩૨૫	૬૫
આત્મા આનંદરૂપ નથી, જ્ઞાનરૂપ છે....	૩૨૬-૩૨૮	૬૬
આત્માના આનંદરૂપનું પ્રતિપાદન કર- નારી શ્રુતિઓની વ્યવસ્થા.	૩૨૮	૬૭
આત્માના આનંદસ્વરૂપની બોધક શ્રુતિ- ઓના ગૌણ પ્રયોગનો હેતુ.	૩૨૯	૬૮
મનના વ્યાપકપણાનું ખંડન... ..	૩૨૯	૬૯
મનના પરિચિત્તપણામાં હેતુ.	૩૩૦-૩૩૧	૭૦

મનના નિરવયવપણાનું ખંડન. ...	૩૩૧	૭૧
નિત્ય અને અનિત્ય પદાર્થોના વિભાગ. ...	૩૩૧-૩૩૨	૭૨
પુરુષ અને પ્રકૃતિના નિરવયવપણાનું કથન. ...	૩૩૨	૭૩
આત્માના આનંદની અભિવ્યક્તિ એ મોક્ષ નથી. ...	૩૩૩	૭૪
આત્માના વિશેષગુણોનો નાશ તે મોક્ષ નથી. ...	૩૩૩-૩૩૪	૭૫
આત્માની ઉપરના લોકમાં ગતિ તે મોક્ષ નથી. ...	૩૩૪	૭૬
ક્ષણિકવિજ્ઞાનવાદીએ માનેલી મુક્તિમાં દૂષણ. ...	૩૩૮-૩૩૫	૭૭
અભાવવાદીએ માનેલા મોક્ષનું ખંડન. ...	૩૩૫-૩૩૬	૭૮
શૂન્યની પ્રાપ્તિ પણ મુક્તિ નથી. ...	„	૭૯
ઉત્તમ દેશાદિની પ્રાપ્તિ એ મોક્ષ નથી...	૩૩૭	૮૦
જીવનો ઇશ્વરમાં લય એ પણ મુક્તિ નથી. ...	૩૩૭-૩૩૮	૮૧
અણિમાદિની પ્રાપ્તિ એ મોક્ષ નથી....	૩૩૮-૩૩૯	૮૨
ઇંદ્રાદિ પદની પ્રાપ્તિ એ મોક્ષ નથી...	૩૩૯	૮૩
ઇંદ્રિયોનું ભૌતિકપણું નથી....	૩૩૯-૩૪૦	૮૪
૭ પદાર્થોના જ્ઞાનથી મુક્તિ થતી નથી. ...	૩૪૦-૩૪૨	૮૫
સોળ પદાર્થોના જ્ઞાનથી મુક્તિ થતી નથી. ...	૩૪૨-૩૪૬	૮૬
પરમાણુઓના નિત્યપણાનું ખંડન. ...	૩૪૭	૮૭
પરમાણુઓના નિરવયવપણાનું ખંડન...	૩૪૭-૩૪૮	૮૮
રૂપરહિત પ્રકૃતિપુરુષનો પણ સાક્ષાત્કાર		

સંભવે છે....	...	...	૩૪૮	૮૯
પરિમાણની સંખ્યાનો નિર્ણય.	...	...	૩૪૮-૩૪૯	૯૦
પદાર્થોમાં રહેલી જાતિના અભાવનું ખંડન.	...	...	૩૪૯-૩૫૦	૯૧-૯૨
અન્યનું પૃથક્પણ કરવામાટે પ્રત્યક્ષિતા છે, તેથી વ્યક્તિથી ભિન્ન જાતિ નથી એવી શંકાનું સમાધાન.	...	...	૩૫૦-૩૫૧	૯૩
સાદૃશ્ય એ પદાર્થથી ભિન્ન તત્ત્વ નથી.	...	...	૩૫૧	૯૪
તેનું અન્ય પ્રકારે પ્રતિપાદન.	...	...	૩૫૧-૩૫૨	૯૫
વાચ્યવાચકનો સંબંધ એ સાદૃશ્ય નથી.	...	...	૩૫૨-૩૫૩	૯૬
શબ્દનો અને તેના અર્થનો સંબંધ નિત્ય નથી.	...	...	૩૫૩	૯૭
એ સંબંધ ઉત્પત્તિવાળો છે....	...	...	૩૫૩-૩૫૪	૯૮
પ્રમાણના અભાવથી શબ્દ અને તેના અર્થનો સમવાયસંબંધ પણ નથી.	...	...	૩૫૪-૩૫૫	૯૯
અનુમાનપ્રમાણથી સમવાયસંબંધ સિદ્ધ થતો નથી...	...	...	૩૫૫	૧૦૦
સર્વ વસ્તુઓ ક્ષણિક હોવાથી પ્રકૃતિમાં ક્રિયા સંભવતી નથી એવી ક્ષણિકવાદીની શંકાનું સમાધાન.	...	...	૩૫૬-૩૫૭	૧૦૧
સ્થૂલશરીરના ઉપાદાનકારણરૂપ ભૂતનું કથન.	...	...	૩૫૭-૩૫૮	૧૦૨
લિંગશરીર નથી એમ કહેનારના મતનું ખંડન.	...	...	૩૫૮	૧૦૩
નેત્રાદિ ઇન્દ્રિયો સંબંધવાળા પદાર્થોનેજ પ્રકાશે છે...	...	...	૩૫૯-૩૬૦	૧૦૪

ચક્ષુ તેજસ્તત્ત્વનું કાર્ય નથી એવું કથન.	૩૬૦	૧૦૫
ઇન્દ્રિયોની વૃત્તિઓના સદ્ભાવમાં પ્રમાણ.	૩૬૧	૧૦૬
ઇન્દ્રિયોની વૃત્તિઓનું સ્વરૂપ. ...	૩૬૧-૩૬૨	૧૦૭
ઇન્દ્રિયોની વૃત્તિઓ પ્રસરી વિષયોની સાથે જોડાય છે. ...	૩૬૨-૩૬૩	૧૦૮
લોકાંતરમાં પણ ઇન્દ્રિયોનું ભૌતિકપણું નથી. ...	૩૬૩	૧૦૯
ઇન્દ્રિયોનું ભૌતિકપણું કહેનારી શ્રુતિઓની વ્યવસ્થા. ...	૩૬૩-૩૬૪	૧૧૦
સ્થૂલશરીરોના બેદો. ...	૩૬૪-૩૬૫	૧૧૧
પૃથિવીભૂતના કાર્યરૂપ સ્થૂલશરીર છે એવું નિરૂપણ. ...	૩૬૫-૩૬૬	૧૧૨
પ્રાણ એ સ્થૂલદેહનો આરંભક નથી....	૩૬૬-૩૬૭	૧૧૩
પ્રાણવિના સ્થૂલશરીર ઉપજી શકતું નથી, માટે પ્રાણ સ્થૂલશરીરનું ઉપાદાન-કારણ છે એવી શંકાનું સમાધાન.	૩૬૭-૩૬૮	૧૧૪
આત્મા પ્રાણદ્વારા સ્થૂલશરીરનો અધિ-ક્રાતા છે. ...	૩૬૮	૧૧૫
પુરુષની નિત્યમુક્તતાનું વધારે નિરૂપણ.	૩૬૯	૧૧૬
સુષુપ્તિ તથા સમાધિથી મોક્ષના વિશેષ-પણાનું કથન. ...	૩૭૦	૧૧૭
સુષુપ્તિ અને સમાધિ પ્રત્યક્ષપ્રમાણથી અનુ-ભવાય છે, અને મોક્ષ શબ્દપ્રમાણ-થી અને અનુમાનપ્રમાણથી સમજાય છે. ...	૩૭૦-૩૭૧	૧૧૮

રાગાદિની પેઠે તેની વાસના પણ અંધનો		
હેતુ છે.	૩૭૧-૩૮૨	૧૧૯
એક મુખ્ય સંસ્કાર સર્વ ક્રિયાઓને સિદ્ધ		
કરે છે.	૩૭૨-૩૭૩	૧૨૦
બાહ્યપદાર્થોના ગાનથી રહિત ઉદ્દભિજ્જ		
પણ શરીર છે.	૩૭૩-૪૭૫	૧૨૧-૧૨૨
સર્વ શરીરોને કર્મનો અધિકાર નથી...	૪૭૫	૧૨૩
ત્રણ પ્રકારના સ્થૂલદેહોની ત્રણ પ્રકારે		
વ્યવસ્થા.	૩૭૬	૧૨૪
સર્વ અધિકારથી રહિત ચોથા દેહનું		
કથન.	૪૭૭	૧૨૫
પ્રુદ્ધિ આદિનું અનિત્યપણું....	૪૭૭-૪૭૮	૧૨૬-૧૨૭
મણિ, મંત્ર અને ઔષધાદિની સિદ્ધિઓની		
પેઠે યોગની સિદ્ધિઓ પણ જોવામાં		
આવે છે તેનું કથન...	૪૭૯	૧૨૮
પાંચ ભૂતોને ચૈતન્ય માનનારાના મતનું		
ખંડન.	૪૭૯-૪૮૦	૧૨૯

∴∴∴

૬. તંત્રાર્થસંક્ષેપાધ્યાય. પૃષ્ઠ ૩૮૧ થી ૪૩૨.

આત્માના અસ્તિત્વનું નિરૂપણ. ...	૩૮૧	૧
આત્માનું શરીરાદિથી ભિન્નપણું. ...	૪૮૨-૪૮૪	૨-૪
પોતાના માનેલા મોક્ષના સ્વરૂપનું નિરૂપણ.	૪૮૪-૪૮૯	૫-૧૦
પુરુષને અવિવેકથી સ્વર્ગનરકની પ્રાપ્તિ.	„	૧૧
અવિવેકના અનાદિપણાનું કથન. ...	૪૯૦	૧૨
અવિવેકનું અનાદિપણું છતાં તેનું નિત્ય-		

પણું નથી...	...	...	૩૯૧	૧૩
વિવેકવડે અવિવેકના નાશનું પ્રતિપાદન.	૩૯૧-૩૯૨			૧૪-૧૫
બંધનું મૂલ અવિવેક છે એવું કથન...	૩૯૩			૧૬
મુક્તને પુનરાવૃત્તિનો અભાવ...	૩૯૩-૩૯૪			૧૭
મુક્તિના પુરુષાર્થપણાનું પ્રતિપાદન...	૩૯૪			૧૮-૧૯
બંધમોક્ષના વ્યાવહારિકપણાનું વર્ણન...	૩૯૫-૩૯૬			૨૦-૨૧
અધિકારીના ત્રિવિધપણાથી સર્વને શ્રવણ- માત્રથી મોક્ષની સિદ્ધિ થતી નથી.	૩૯૬-૩૯૭			૨૨
વિવેકજ્ઞાનની દૃઢતામાટે મનનનિદિધ્યાસનનું મોક્ષમાં નિયમરૂપે હેતુપણું.	૩૯૭			૨૩
આસનનું સ્વરૂપ...	૩૯૮			૨૪
ધ્યાનનું સ્વરૂપ...	"			૨૫
સુષુપ્તિમાં અને સમાધિમાં ભેદ.	૩૯૯			૨૬
અવિવેકથી મંગરહિત પુરુષમાં પ્રકૃતિ આદિના સંબંધની પ્રાપ્તિ.	૩૯૯-૪૦૦			૨૭-૨૮
અવિવેકવડે થયેલા તે સંબંધની નિવૃત્તિના ઉપાયરૂપ ધારણા, ધ્યાન, સમાધિ ને વૈરાગ્યનું કથન.	૪૦૧-૪૦૨			૨૯-૩૦
ધ્યાનાદિના અભ્યાસમાં સ્થાનનો અનિયમ.	૪૦૨			૩૧
આત્મા આ જગતનું ઉપાદાનકારણ નથી.	૪૦૩			૩૨
પુરુષના ઉપાદાનકારણપણાની શંકાના પરિ- હારસહિત શ્રુતિયુક્તિથી પ્રકૃતિના ઉપાદાનકારણપણાની સિદ્ધિ.	૪૦૪-૪૦૭			૩૩-૩૭
પ્રકૃતિનું અસ્તિત્વ ને તેનું સ્વરૂપ.	૪૦૭-૪૦૮			૩૮-૩૯
જડ પ્રધાનની પ્રવૃત્તિમાં હેતુનું કથન...	૪૦૮			૪૦

સૃષ્ટિના વિચિત્રપણાનું કારણ. ...	૪૦૮-૪૦૯	૪૧
પ્રકૃતિના સમપણાથી જગતનો પ્રલય અને તેના વિષમપણાથી જગતની ઉત્પત્તિ.	૪૦૯	૪૨
પ્રધાનનો જગત રચવાનો સ્વભાવ હોવા- થી તે મુક્તપ્રતિ પણ પ્રવૃત્ત થશે એ શંકાનું સમાધાન. ...	૪૦૯-૪૧૦	૪૩-૪૪
પુરુષના બહુપણાનું પ્રતિપાદન. ...	૪૧૦-૪૧૧	૪૫
ત્રિપાધિના ભેદથી બંધમોક્ષની વ્યવસ્થા સંભવે છે તો પુરુષના બહુપણાનો સ્વીકાર શામાટે કરવો જોઈએ એ શંકાનું સમાધાન.	૪૧૧-૪૧૩	૪૬-૪૮
આત્માના સ્વપ્રકાશપણાથી પણ અદ્વૈત આત્માની સિદ્ધિ થતી નથી. ...	૪૧૩-૪૧૬	૪૯-૫૦
દ્વૈતની સિદ્ધિમાં પણ અદ્વૈતશ્રુતિની વ્ય- વસ્થા થઈ શકે છે.	૪૧૬	૫૧
જગત્તનું વ્યાવહારિક સત્યપણું. ...	૪૧૬-૪૧૮	૫૨
સત્તનીજ અભિવ્યક્તિ થાય છે. ...	૪૧૮	૫૩
અહંકાર કર્તા છે, પુરુષ કર્તા નથી, પણ ભોગ પુરુષને થાય છે. ...	૪૧૮-૪૨૦	૫૪-૫૫
ચંદ્રાદિલોકમાં ગયેલાની પણ પુનરાવૃત્તિ થાય છે.	૪૨૦-૪૨૧	૫૬
સદ્ગુરુની પ્રાપ્તિ થયા પછી તેમના ત્રિપદેશમાત્રથી જ્ઞાનપ્રાપ્તિનો નિ- યમ નથી.	૪૨૧	૫૭

સદ્ગુરુના ઉપદેશમાત્રથી મોક્ષ કહેનારી શ્રુતિનું તાત્પર્ય.	૪૨૧-૪૨૨	૫૮
વ્યાપક આત્માને ઉપાધિના યોગથી ભોગા- દિનો લાભ થાય છે.	૪૨૨-૪૨૪	૫૯
ભોક્તાના અધિષ્ઠાનપણાથી શરીરની ઉત્પ- ત્તિની સિદ્ધિ.	૪૨૪-૪૨૫	૬૦
અધિષ્ઠાનવિના માત્ર ભોક્તાના અદૃષ્ટથી શરીર ઉત્પન્ન થઈ શકતું નથી. ૪૨૫-૪૨૬	૪૨૫-૪૨૬	૬૧
આત્મામાં અદૃષ્ટરૂપ ધર્માદિનો અભાવ છે. ૪૨૬	૪૨૬	૬૨
અહંકારવિશિષ્ટ ચેતનના જીવપણાનું કથન. ૪૨૭	૪૨૭	૬૩
કાર્યસિદ્ધિના અહંકારાધીનપણાનું નિરૂપણ. ૪૨૭-૪૨૮	૪૨૭-૪૨૮	૬૪
તે અહંકારની ઉત્પત્તિમાં નિમિત્ત. ... ૪૨૮	૪૨૮	૬૫
સૃષ્ટિનું પાલનાદિ કરનારની મહત્તાત્વથી ઉત્પત્તિ થાય છે.	૪૨૯	૬૬
પ્રકૃતિપુરુષનો સ્વસ્વાભિભાવસંબંધ (ભોગ્ય- ભોક્તૃભાવસંબંધ) કર્મવડે છે.... ૪૨૯-૪૩૦	૪૨૯-૪૩૦	૬૭
તે અવિવેકને લીધે છે એવો શ્રીપંચશિખા- ચાર્યનો મત.	૪૩૦-૪૩૧	૬૮
તે લિંગશરીરરૂપ નિમિત્તવાળો છે એવો શ્રીસનંદનાચાર્યનો મત.	૪૩૧	૬૯
અવિવેક ગમે તે નિમિત્તવાળો હોય તોપણ કોઈ પણ રીતે તેની નિ- વૃત્તિ કરવી એજ પુરુષાર્થ છે એવું પ્રતિપાદન.	૪૩૧-૪૩૨	૭૦